

A FELJELENTÉSEK ÉS JEGYZŐKÖNYVEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE AZ 1944-45-ÖS ZENTAI PARTIZÁNMEGTORLÁS IRATANYAGÁBAN

FORRÓ LAJOS

ABSTRACT

The study deals with the examination of the partisan documents of Senta from a source-criticism perspective, peculiarly regarding the authenticity of the post-war reports and testimonies. During the analysis of the papers, it was unveiled that in the case of many documented events distortion was present by exaggerations, inaccuracies and personal values. The examined judicial records frequently hold contradictory statements, by which the reliability of the reports is cast doubt on. The research determines that while the records sometimes correct the exaggerations which can be found in the reports, they still cannot be regarded as totally objective sources. The study also highlights, how the political atmosphere and personal motivations influenced the content of the documents. In light of these factors, the historical use of the partisan documents is only possible with thorough source-criticism.

BEVEZETÉS

A szovjet hadsereg október 8-án foglalta el Zentát, ugyanazon a napon Óbecse, Magyarkanizsa és Martonos is elesett. Október 10-én Horgos és Szabadka, 18-án Topolya, 19-én Szenttamás, 21-én Zombor, majd 23-án Újvidék is szovjet, illetve partizán kézre került. A Tisza menti területeken az impériumváltás – az átkelést

leszámítva – komolyabb harcok nélkül zajlott le, mivel a gyengén felszerelt honvédségi alakulatok többnyire még a szovjet csapatok érkezése előtt visszavonultak. Zentán is hasonlóan történt: október 8-án a szovjet hadsereg ellenállás nélkül vonult be a városba, őket pedig hamarosan követték a partizánok.¹

Mivel Zentán az 1941-es impériumváltást követően – elsősorban a magyar katonaság és néhány helyi polgár részvételével – atrocitások történtek a szerb lakosság ellen, sejteni lehetett, hogy sor kerül a bosszúra. A Vajdasági Levéltár 183-as fondjának Zentára vonatkozó iratait átvizsgálva megállapíthatjuk, hogy azoknak a zentai polgároknak a túlnyomó többsége, akik 1941 és 1944 között valamilyen vétséget követtek el szerb polgártársaik rovására, a visszavonuló magyar hadsereggel együtt elmenekültek. Helyettük – mint ahogy számos délvidéki településen – döntően a helyben maradt ártatlanok fizettek.

A bevonulást követően napokon belül elkezdődtek a magyar lakosság elleni atrocitások. A partizánok a helyi szerbekkel karöltve ledöntötték Horthy István kormányzóhelyettes szobrát, valamint a Fő téren álló országzászlót is.² Megindult a bűnösnek vélt magyarok összegyűjtése, akiket a városháza pincéjében lévő rendőrségi fogdába zártak. A szerencsés túlélő visszaemlékezők brutális bánásmódról számoltak be. Állandó jelleggel folyt az összegyűjtött emberek kínvallatása és durva bántalmazása.³

1944. november 9-én Petar Relić-Čedo,⁴ az OZNA (Odeljenje zazaštitaroda – Népvédelmi Ügyosztály) büntetőszázadának parancsnoka utasításának értelmében három fegyveres érkezett Zentára, és a fogvatartottakat – néhány helybéli szerb közreműködésével – 10-én hajnalban likvidálta.⁵ A gyilkosságokat mindenféle bírósági ítélet nélkül hajtották végre, hiába próbált ellene érvelni Isidor Nešić városelnök. A cselekményről hivatalos irat is készült, amely szerint november 9-én 65 polgár esett áldozatul. Az iratot Szloboda János zentai nyugalmazott tanár meglelte a Zentai Történelmi Levéltárban, és azt publikálta.⁶

A fent említett eset mellett további törvénytelen gyilkosságok is történtek Zentán. Többen estek áldozatul a kínvallatásoknak, illetve a hadsereg túlkapásainak, valamint néhány polgár esetében a későbbiekben a szabadkai katonai bíróság is hozott halálos ítéletet. Több partizániratban is megtalálható a zentai meggyilkoltak névsora. Az egyik ilyen jelentés 79 likvidált magyar nevét tartalmazza.⁷ A visszaemlékezések szerint a szám nem pontos, valószínűsíthető, hogy az áldozatok száma magasabb, és az agyonvert, meggyilkolt emberek közül nem mindenki került rá a partizánok által vezetett listákra.

PARTIZÁNIRATOK ZENTÁVAL KAPCSOLATOSAN

A törvénytelen népi pirtást a partizánhatalom Zenta esetében – mint ahogyan azt más délvidéki településeken is tette – utólag próbálta meg igazolni. Az önigazolás a feljelentések gyűjtésével vette kezdetét 1944. december 6-án, amikor a helyi háborús bűnöket vizsgáló bizottsághoz megérkezett az első bejelentés.⁸ Zenta kapcsán összesen öt dobozban 2832 feljelentést találunk,⁹ amit helyi – néhány esettől eltekintve főként szerb – polgárok tettek a háborús bűnöket vizsgáló bizottság irodájában. A Zentán tett bejelentésekkel egy korábbi cikkünkben foglalkoztunk részletesebben.¹⁰ A partizánhatalom részéről a *feljelentések* gyűjtését követte az „elkövetett” bűnök szerinti csoportba tartozó *névsorok összeállítása*.

A bűnöket kategóriák szerint osztályozták:

1. bevonulás (ulazak) – a magyar hadsereg bevonulása során a helyi magyar lakosság által elkövetett bűnök;
2. hadsereg (armija) – a magyar hadsereg által elkövetett bűntények;
3. razzia (racija) – az Újvidéken és környékén 1942-ben elkövetett bűnök;
4. táborok (logori) – a különböző táborokban elkövetett bűnök;
5. erőszakos mozgósítás (prisilno mobilisanje) – a katonai mozgósítás során elkövetett bűnök;
6. kényszermunka (prisilni rad) – a kényszermunka során elkövetett bűntények;
7. kitelepítés (iseljivanje) – a kitelepítéssel kapcsolatos bűntények;
8. vagyon elleni bűncselekmények (protiv imovine).¹¹

JEGYZŐKÖNYVEK

Az említett ügymenet során azoknál a személyeknél, akiknél szükségesnek találták a további nyomozást, tanúk kihallgatásával ún. *zapisnikok*, vagyis jegyzőkönyvek készültek, amelyek a feljelentett polgárok tetteit részletesebben vizsgálják. Jellemző, hogy ezekben a jegyzőkönyvekben nem található meg minden feljelentett neve, csak ott, ahol a partizánhatalom fontosnak tartott további vizsgálódást. Időnként pedig a jegyzőkönyvekben olyan nevek is megjelennek, akik ellen egyáltalán nincs korábban bejelentés.

A Vajdasági Történelmi Levéltár 183-as fondjának nagy részét ezen iratok teszik ki.¹² Az 1-től 33 904-ig – az 1944 és 1947 közötti időszakot felölelő – sorszámozott jegyzőkönyvek egy része nincs meg, de így is 94 doboznyi anyag kutatható. A feltárást nehezíti, hogy az iratok egy részén kétféle számozás található. Egyik az iktatás, a másik a keltezés szerint, így némelyik dokumentum nehezen fellelhető. A vizsgálódást hiába segíti egy helységekre lebontott lista, ennek ellenére a jegyzőkönyvek megtalálása igényli a legkitartóbb kutatómunkát a levéltárban.

Átvizsgálva a Zenta kapcsán felvett jegyzőkönyvek fellelhető részét megállapíthatjuk, hogy a feljelentésekhez hasonlóan ezek az iratok is a likvidálásokat követően készültek. Mivel a tanúvallomásokot jóval az események után vették fel, nem zárható ki, hogy egyes elkövetőként megnevezett személyek csupán a már megtörtént gyilkosságok igazolására kerültek bele a jegyzőkönyvekbe. A Zentával kapcsolatos jegyzőkönyvek a 183-as fond anyagában hiányosak, illetve a rendszertelen iratkezelésnek köszönhetően elkeveredtek. Sok esetben a feljelentések mellékleteként vannak meg, de néha csupán utalást találunk az eredeti dokumentum meglétére, és maga az irat nincs a levéltári anyagban.

Az általunk fellelt és átvizsgált jegyzőkönyvekben 54 nevet találtunk. Többségüket valamiféle bűncselekmény elkövetésével vádolnak ezekben az iratokban. Van azonban néhány olyan eset is, amikor a feljelentésből eredő vádat egy-egy ilyen jegyzőkönyv tisztázza, hiszen a tanú másképpen emlékezik az állítólagos bűnelkövető tevékenységére, mint a feljelentő. A különféle bűnökkel vádolt nevek között – ugyan kisebb számban – feltűnnek a magyar hadsereg és közigazgatás Zentán szolgálatot teljesítő személyei is.

Vizsgálódásunk eredményeképpen két nagyon fontos tényrt sikerült megállapítani. A jegyzőkönyvekben feltűnő nevek közül legkevesebb 21-en az 1944-es impériumváltás előtt elmenekültek Zentáról. Valószínűsíthető, hogy esetleg bűncselekmény tudatában féltek valamiféle felelősségre vonástól, és jobbnak látták nem bevárni a bevonuló partizánokat. Ez is erősíti azt a feltevést, hogy aki bármiféle bűnt követett el szerb polgártársai ellen, az elmenekült. Helyettük főképpen az itt maradt, ártatlan zentai polgárok estek a bosszú áldozataivá. Ami azonban talán még érdekesebb, hogy a jegyzőkönyvekben elvéve találunk olyan zentaiakat, akiket a partizánhatalom korábban, mindenféle bírósági ítélet nélkül likvidált. Csupán öt személyre – dr. Balogh Károly, dr. Ferenczi Antal, Janek Aladár, Lakatos Gusztáv, Nagy Perge Illés – sikerült utólag tanúvallomást kicsikarnia a zentai háborús bűnök vizsgálo bizottságnak.

Az eljárás koncepciój jellegét az is erősíti, hogy a fent említett öt zentai polgárt 1944. november 9-én mindenféle ítélet nélkül a Tisza-parton likvidálták. Ellenük a meggyilkolásukat követően kezdte meg a partizánhatalom a vádak begyűjtését. Éppen ezért könnyen elképzelhető, hogy ezek az iratok azért születtek, hogy egy már korábban elkövetett törvényteleniséget igazoljanak. Mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy Janek Aladár és Nagy Perge Illés esetében a jegyzőkönyvbe mondott tanúvallomás nem erősíti meg a feljelentéseket.

Sokatmondó tény, hogy a Zentán bírósági ítélet nélkül likvidált száz körüli polgár közül csupán öt személyre sikerült utólag jegyzőkönyvet kreálni. Azt is megállapíthatjuk, hogy ezekben a koncepció eljárásokban is több ellentmondást sikerült találnunk, amelyeket szintén megpróbálunk kibontani jelen tanulmányban.

Természetesen távol áll tőlünk annak vitatása, hogy számos törvénytelenység történt a zentai szerb lakossággal szemben a magyar időkben. Inkább az elkövetők kilétével kapcsolatban vannak fenntartásaink. Véleményünk szerint előfordulhatott, hogy egy adott bűnelkövető elmenekült az ítélet elől, így őt már nem sikerült megbüntetni, helyette az itt maradt, magukat ártatlannak tudó emberek lakoltak. Ugyanez a helyzet a magyar hadsereg által elkövetett gyilkosságokkal kapcsolatban is. A törvénytlenégeket elkövető katonák helyett is a helyben maradt zentai polgárok bűnhődtek.

A jegyzőkönyvek tartalmát vizsgálva szembetűnő, hogy számos esetben – nem ritka ez a feljelentésekkel kapcsolatban is – előfordul a másod-, gyakran harmadkézből származó információ, vagyis a tanú nem látta a bűncselekményt, hanem mástól hallotta. Ez a tény megkérdőjelezheti ezeknek az iratoknak a valóságtartalmát.

A tanulmány további részében néhány példa segítségével próbáljuk meg a jegyzőkönyvek készítésének folyamatát, menetét, tendenciáit, illetve a feljelentéshez való viszonyukat bemutatni.

Jó néhány jegyzőkönyvben tett vallomás számol be a magyar csapatok bevonulását követő szerbellenes atrocitásokról, gyilkosságokról. Jovan Magó, negyvenéves, pravoszláv vallású, magyar nemzetiségű zentai lakos 1945. február 16-i tanúvallomásában a következőket nyilatkozta: *„Amikor 1941. április 13-án délután, körülbelül 2 órakor a magyar hadsereg bevonult Zentára, engem is letartóztattak a többi kolonistával együtt, akik az Elektromos Központ közelében éltek. Mintegy 300 embert zsúfoltak be az épületbe. A letartóztatást a magyar hadsereg hajtotta végre Sziveri, zentai szabósegéd és nemzetőr útmutatásai alapján. Egészen estig, körülbelül 7 óráig tartottak fogva minket, amikor egy magas rangú magyar tiszt érkezett, és elrendelte, hogy mindenkit engedjenek haza, kivéve azokat, akikről a nemzetőrök és a magyar tisztek, valamint tiszthelyettesek megállapították, hogy házuk padlásán próbáltak elrejtőzni. Összesen 6-7 fiatal, 20 év alatti kolonistát tartottak vissza, de a nevükre nem emlékszem. Később Huszár Palóc Regina, a 'Pregradski venacról' származó zentai lakos elmondásából tudtam meg, hogy még aznap este ezt a 6-7 fiatal a magyar hadsereg kivégezte. Miközben az Elektromos Központban fogva tartottak minket, az ott tartózkodó nemzetőrök – különösen Sivák Géza és Sziveri, a szabósegéd – a magyar katonákat ellenünk uszították, azt állítva, hogy mi okoztuk a háborút, és hogy egyes házakból tüzet nyitottunk a magyar katonákra.”*¹³

A tanú vallomásából tulajdonképpen kiolvasható, hogy a bevonuló magyar haderő az őt ért támadás miatt összegyűjtötte a környékbéli szerb lakosokat, és akikről bebizonyosodott, hogy részt vettek a támadásban, azokat statáriális eljárás keretében kivégezték. A jegyzőkönyv szerint a helyi magyar nemzetőrök uszítottak a foglyok ellen, de a kivégzéseket a magyar hadsereg hajtotta végre.

Magó vallomásában arról is szól, hogy többször volt letartóztatásban, és a börtönben látta, amint a foglyokkal kegyetlenkedtek. A jegyzőkönyv további részében olyan dolgokról számol be, amit nem látott, csupán hallomásból értesült róluk. Elmondása szerint neki Jávorszki József zentai lakatossegéd mesélte – aki az esetet Nagy Mélykúti Vilmostól hallotta –, hogy egyik éjjel Döme Géza, Mészáros Lajos egy debreceni honvéd őrmester társaságában harminc szerb foglyot kísért a Tisza-partra, és ott kivégezte őket. Nem tudjuk, mennyire hihetünk a harmadkézből származó információnak, de az tény, hogy mind Döme, mind pedig Mészáros távozott a városból a magyar csapatokkal.¹⁴ Mészáros hónapokkal később visszatért, ekkor a partizánhatalom elfogta, bírósági úton halálra ítélte, és kivégezte.¹⁵

Egy másik tanú, Jovan Birdić, hatvankét éves, szerb nemzetiségű zentai lakos 1945. március 22-én elmondta, hogy április hónap folyamán esténként gyakran hallott kamion motorzúgásokat, puskalövéseket és segélykiáltásokat a Tisza felől. Később Gyurcsik Benő zentai lakos lányától hallotta, hogy éjszakánként szörnyű dolgok történnek a Tisza-parton. Kamionokkal viszik a szerbeket – nőket és gyerekeket is – a folyópartra, ahol puskákkal lelövik őket. Birdić elmondása szerint végzett számításokat is a halottak számának becslésére, de ezeket félelmében megsemmisítette. Ennek ellenére szerinte legalább 2000 szerbet öltek meg a Tisza-parton. Megnevezi elkövetőként Lakatos Gusztáv és Verebes Gyula cigányzenészeket, akik szerinte a hullákat dobálták a vízbe. A továbbiakban hozzáteszi, hogy sejtése szerint a szellemi kitervelők dr. Ferenczi Antal, dr. Bilicki Ferenc, Vámos János, Kis László, Palkó Miklós, Majoros Péter és Dorogi László.¹⁶

Valóban történtek gyilkosságok Zentán, amelyeknek a honvédekkel szembeni ellenállást tanúsító szerbeken kívül voltak ártatlan áldozatai is, de Birdić állításait az áldozatok számával kapcsolatban még a későbbi szerb források sem támasztják alá. Arról nem is beszélve, hogy a fent említett személyek bűnösségét illetően konkrét bizonyítékkal nem szolgál, tanúvallomását feltevésekre és – ahogy maga is fogalmaz – sejtésekre alapozza. A későbbi jugoszláv történetírás Zentán a bevonulást követően kilencvennyolc áldozatot említ. Ebből hatvanöt zentai (köztük hat magyar), tizenhét adai, tizenkettő velebiti, három kanizsai és egy horgosi lakost.¹⁷ A nem zentai áldozatokat elfogásukat követően Zentára szállították, és vélhetően ott gyilkolták meg őket.

A magyar bevonulást követően a Zentán működő kiadók és nyomdák számos kiadványban, szórólapon üdvözlötték a magyar hadsereg érkezését, illetve elítélő nyilatkozatokat tettek a korábbi hatalomra. A levéltári kutatásaink során három ezzel kapcsolatos jegyzőkönyvre bukkantunk, melyet a zentai háborús bűnöket vizsgáló bizottság irodájában vettek fel 1945. március 4-én. Mindhárom jegyzőkönyv Ozren Sedjakov nyomdászmaster vallomását tartalmazza. A dokumentumok érdekessége, hogy mindhárom tanúvallomás első két bekezdése szóról szóra

ugyanazt a szöveget tartalmazza: „Amikor a magyar megszálló csapatok bevonultak Zentára, már április első napjaiban megjelentek a város főterén és a mellékutcákban is gyerekek, akik különböző gyászjelentéseket árusítottak, amelyek Jugoszlávia »halálát« hirdették. Mint újságíró és nyomdász szakember, érdeklődtem ezek iránt a kiadványok iránt, ezért mindegyikből beszereztem egy példányt, amelyeket a mai napig megőriztem.”¹⁸

A sorrendben első jegyzőkönyvben a továbbiakban a tanú elmondása szerint az Orient Nyomda, aminek a tulajdonosa Bartus András zentai nyomdász, a magyar bevonulást követően több száz gyászjelentést adott ki, amelyek Jugoszlávia halálát hirdették. A tanú szerint ezzel megsértette nemcsak annak az államnak a méltóságát, amelyben éltek, hanem Jugoszlávia szövetségeseit is.¹⁹

A második jegyzőkönyvben²⁰ Sedjakov Balogh Károlyra és Balogh Albertra, az Unió nyomda tulajdonosaira tesz terhelő vallomást. Nevezettek nyomdájára adta ki a tanú szerint *A Trianoni torzszülött Jugoszlávia* című halotti bizonyítványt. A harmadik jegyzőkönyv²¹ a Dinka és társai nyomda kiadványairól tesz említést, amelyek az előző két nyomdáéhoz hasonlóan államellenesek. A nyomda tulajdonosaiként Dinka Pétert, Kővágó Mártont és Kip Józsefet nevezi meg. További tanúként Sedjakov mindhárom jegyzőkönyvben Hranislav Sedjakov és Kecskés Vince nyomdászokat jegyzi meg. Azt nem tudjuk, hogy nevezettek tettek-e ez ügyben tanúvallomást, mindenesetre ezt bizonyító iratot nem sikerült találnunk a jegyzőkönyvek között.

A zentai háborús bűnöket vizsgáló bizottság – ha nem is olyan intenzitással, mint a szlávság elleni atrocitásokkal – foglalkozott a zentai zsidóság ellen elkövetett gaztettekkel is. Zenta város zsidósága az impériumváltás kezdetétől különféle atrocitásoknak volt kitéve. Hiába adtak át április 22-én 22 650 dinárt nemzeti és jótékony célra, a megaláztatások folytatódtak. Áprilisban a városháza udvarára rendelték a zsidó férfiakat, és – az összesereglett csöcselék örömeire – különféle megalázó munkafeladatot kényszerítettek rájuk. A szidalmazások mellett fizikai leszámolásokra is sor került. Ezekben az atrocitásokban zentai magyar nemzetiségű polgárok is rész vettek.²²

A visszacsatolt területeken is érvénybe léptek a korábban az anyaországban meghozott zsidótörvények, és Zentán is sor került a helyi zsidóság deportálására. A háború utáni kutatások 1372 zsidó áldozatról számoltak be. A helyi nem zsidó – néhány jóérzésű polgár szánakozását leszámítva – lakosság sajnos nem tett semmit zsidó polgártársaik védelmében.²³

A zentai háborús bűnöket vizsgáló bizottság irodájában felvett jegyzőkönyvek a városi zsidóság elleni atrocitásokról, deportálásokról és kényszermunkára hurcolásokról számolnak be. Adler Anna zentai tanú vallomása szerint 1944. április 25-én éjszaka, Gusáth György polgármester aláírásával magyar nyelvű falragaszokat

plakátoltak ki városszerte, amelyben kortól és foglalkozástól függetlenül megtiltották, hogy a zsidó lakosság elhagyja otthonát. 1944. április 28-án megjelent a lakásukon egy különítmény, és felszólította őket, hogy mindenféle értéket, ékszert és pénzt adjanak át. A tanú emlékei szerint voltak közöttük olyanok, akik emberségesebbek voltak ezen tortúra alatt, mint például Halász Péter detektív, dr. Kocsis Mátyás községi bíró, valamint Bartók Pál aranyműves. Voltak azonban olyanok is, akik az értékek összegyűjtésénél és az elhurcolás alkalmával nagyon durván bántak zsidó származású polgártársaikkal. Itt megemlíti Mészáros Zoltán rendőrhadnagyot, Tripolszki Aladár városi tisztviselőt, Oláh József és Oláh Ferenc zentai aranyműveseket, Bereznai Cirill rendőrhadnagyot és Sári István detektívet. A jegyzőkönyv további részében Adler Anna elmondja, hogyan kerültek Szegedre, majd a deportálás végén az auschwitzi koncentrációs táborba. Augusztusban a munkaképes nőket összegyűjtötték, és munkára vitték. Ő és néhány társa a lengyelországi Thornba (mai nevén: Toruń) került. *„Így én és sok barátnőm Thornba (Lengyelország) kerültünk, ahol lövészárkok ásásán dolgoztunk. Ezen a munkán addig maradtunk, amíg a szerb hadsereg fel nem szabadított minket.”*²⁴ Anélkül, hogy kétségbe vonnánk Adler Anna tanúvallomását, szeretnénk jelezni, hogy Lengyelország felszabadításában nem vettek részt szerb csapatok. A jegyzőkönyvben említett nevek közül legtöbben távoztak a kivonuló magyar hadsereggel. Közülük – tudomásunk szerint – csak Gusáth György egykori polgármestert vonták felelősségre Magyarországon. Gusáth 1945. szeptember 1-jén tárgyalási jegyzőkönyvében tagadta, hogy részt vett volna zsidóellenes intézkedésekben, és a rendelet kiadásának napján nem is tartózkodott Zentán. Az iratot helyettese hitelesítette aláírással bélyegzővel. Ezt tanúkkal is igazolta, ezért a népbíróság ítéletben felmentette Gusáth Györgyöt.²⁵

A zsidók kényszermunkára toloncolásáról számol be egy 1945. április 23-án felvett jegyzőkönyv. Szteszel Miksa ötvenkét éves zentai kereskedő elmondta, hogy a deportálások előtt a magyar megszálló erők hatszáz, húsz és negyvennyolc év közötti zsidót vittek el Magyarországra, munkára. Emiatt és a deportálások miatt szerinte a felelősség az úgynevezett „Tíz Bizottságot” terhel, amelynek a vezetője Vámos János tanár volt. Vámos a partizániratok szerint elmenekült a kivonuló magyar hadsereggel,²⁶ ennek ellenére a partizánhatalom háborús bűnössé nyilvánította.²⁷ További sorsa ismeretlen számunkra.

Nem sikerült a feljelentés vádjait jegyzőkönyvvel alátámasztani Janek Aladás és Horti Vince eseténél. A két zentai lakos ellen Gospava Krivokapić tett feljelentést 1944. december 7-én. Az első beadványban²⁸ Horti Vincét vádolta férje, Andrija Krivokapić zentai postás meggyilkolásával. Állítása szerint házastársát Dimitrije Zagoraccal együtt egy csoport magyar letartóztatta, igazoltatta, majd egy vendéglő udvarába kísérte, ahol kivégezték őket. A feljelentésben a feleség elismeri, hogy maga nem volt szemtanúja a gyilkosságnak, csupán hallomásból értesült arról, hogy

az elkövető Horti Vince borbély volt. Állítása szerint ezt két tanú – Milorad Slavnić és Lazar Plavšić felesége – is alátámaszthatja. A feljelentés végén Janek Aladárt társtettesként nevezi meg. Érdekesség, hogy a második feljelentésben²⁹ már éppen fordítva, Janek Aladárt vádolja a gyilkosság elkövetésével, míg Horti Vincét társtettesként tünteti fel.

Fent nevezett tanúkat a zentai háborús bűnöket vizsgáló bizottság 1945. június 5-én hallgatta ki, és az erről készült jegyzőkönyvet³⁰ csatolták a feljelentésekhez. Milorad Slavnić a feljelentésben tett vádakat vallomásában nem erősítette meg: „A Krivokapić Gospava által Horti Vince és Janek Aladár ellen benyújtott kereset ügyében semmi konkrétat nem tudok, mivel abban az időben, amikor az állítólagos gyilkosság történt, nem voltam Zentán. Ugyanis a besorozott igásállatokat Újvidékre vezettem, és csak 1941. április 14-én tértem vissza. Ennek megfelelően nem tudom, ki és milyen módon ölte meg a néhai Krivokapić Andriját. Később, a megszállás ideje alatt értesültem róla, hogy őt és Zagorac Mitart a 'Hejduska' udvarában ölték meg. Ezzel kapcsolatban nincs több mondanivalóm.”³¹ Lazar Plavsic felesége, született Dobrila Jovanov, háziasszony elmondta: „A Gospava Krivokapić által benyújtott kereset ügyében, amely férje, Andrija Krivokapić meggyilkolásával kapcsolatos, annyit tudok, hogy az említett személyt behurcolták Hejduska László udvarába, ahonnan már nem tért vissza. Ezt dr. Bodnár ügyvédtől hallottam, aki látta, amikor az áldozatot bevitték és behajtották az udvarba. Jelenleg dr. Bodnár Németországba van deportálva, így a Andrija Krivokapić meggyilkolásával kapcsolatos esetről részletesebb információkat majd csak a visszatérése után tud adni.”³²

Mivel a feljelentés tényét maga a feljelentő által megnevezett tanúk sem tudták bizonyítani, annak tartalma kétséges. Különösen Janek Aladár esetében, akit már előzőleg, 1944. november 9-én – tehát majdnem egy hónappal a feljelentés megszületése előtt – ítélet nélkül likvidáltak. Az ő esetében – mint számos más esetben is – elképzelhető, hogy az ellene felhozott vádak csupán törvénytelen meggyilkolását voltak hivatottak utólag megideologizálni. Horti Vince esetében az a tény, hogy a tanúk nem tudták igazolni a feljelentő állításait, nem zavarta a partizánhatalmat abban, hogy nevezettet háborús bűnössé nyilvánítsák.³³ További sorsa sajnos ismeretlen számunkra.

Alekasandar Matić Banatsko Novo Selo-i (Révújfalú) lakos feljelentése³⁴ eredetileg a magyar megszálló hatóság ellen íródott, majd ezt javították, és a vélt elkövető helyére Nagy Laci (minden bizonnyal László) zentai lakos neve került. A kiskorú Matić szerint őt erőszakkal besorozták leventének, Kolozsvárra vitték, majd ott szándékosan megsebesítették. A feljelentő szerint a sérülés miatt négy hónapon át munkaképtelen volt, amiért 30 000 dinár kártérítést kér. Tájékozottságára vall, hogy a bizottság számára jelzi: Nagy Lászlónak van akkora vagyona, hogy a kártérítést ki tudná fizetni.

Az esettel kapcsolatban a partizánhatalom szükségesnek tartotta a további vizsgálódást, és 1945. június 9-én jegyzőkönyvet³⁵ rögzített, amelyben három tanút hallgatott ki. Dragomir Kajčić tizenhat éves zentai lakos elmondta, hogy mint a Levente Egyesület zenészei kiránduláson voltak Kolozsváron. A visszaúton a sértetten Nagy László véletlenül sebesítette meg. Ezt erősíti meg a másik tanú, Sava Bordjoški, szintén tizenhat éves zentai lakos vallomása: *„A kritikus napon Rev településen voltunk kiránduláson a többiekkel együtt. A vádlott ekkor kezébe vette a revolvért, amelyet Bora László zászlós hagyott az asztalon, majd célzott egy galambra és rálőtt. Ezután meghúzta a zárszerkezetet, és amikor elengedte, a fegyver automatikusan elsült, megsebesítve Alekasandar Matićot, aki körülbelül öt méterre állt tőle. Az egész egy szerencsétlen baleset volt, és nem szándékos cselekedet.”*³⁶ A harmadik tanú, a tizenkilenc éves Tripolszki Géza Bordjoškihoz hasonló tanúvallomást tett, megerősítve, hogy az eset véletlenül történt. Érdekes végkifejlet, hogy a feljelentés és a későbbi jegyzőkönyv nem áll összhangban egymással. A feljelentésben nem szerepel, hogy az eset tulajdonképpen egy zenei kiránduláson – és nem egy hadi eseményen – történt, illetve szó sincs szándékosságról, csupán egy véletlen balesetről. Azt kell mondanunk, hogy még szerencse, hogy a partizánhatalom ebben a kérdésben megértést tanúsított, és az eset miatt nem nyilvánította Nagy Lászlót háborús bűnössé. Kártérítés kifizetéséről vagy további retorziókról nincs tudomásunk.

Egy négyes gyilkosság és rablás ügyével nyolc feljelentés³⁷ is foglalkozik, amelyek közül az egyikhez jegyzőkönyvet is csatoltak. A feljelentéseket Velimir Kajčić tette 1944. december 22-én Zentán, amelyekben édesapja, Branko Kajčić és fivérei – Borivolj, Milan és Bogdan – meggyilkolásával és kirablásával vádolja Fekete Károlyt, Nagy Perge Illést és Kalmár Pétert. A feljelentő minden áldozat kapcsán külön feljelentést tett. Az első – Fekete Károly elleni – feljelentés szerint: *„1941. április 13-án Fekete Károly parancsnok, Nagy Perge Illéssel és Kalmár »Zsibaj« Péterrel együtt megölték apámat, Brankót, valamint testvéreimet, Borivojt és Milánt. A tett elkövetése után kifosztották az egész lakást, és az összes mozdítható értéket magukkal vitték a saját házaikba.”*³⁸ Ugyanazon a napon szintén Fekete Károly ellen tett feljelentésében másképpen írja le az esetet: *„Fekete Károly, aki a laktanya őrségének parancsnoka volt, kiadta az utasítást az öröknek, hogy apámat, Brankót, valamint testvéreimet, Borivojt, Milánt és Bogdánt először kényszerítsék arra, hogy kiássák a saját sírjaikat, majd Nagy Perge Illés végrehajtotta a kivégzésüket. A gyilkosság elkövetése után minden mozdítható értéket kifosztottak, és magukkal vitték saját házaikba: Nagy Perge Illés, Fekete Károly és Kalmár Péter 'Zsibaj'. Néhány tárgy még most is náluk található.”*³⁹ Az első leíráshoz képest itt a gyilkossággal már csak Nagy Perge Illést gyanúsítja. Az ugyanazon a napon tett, Fekete Károly elleni feljelentésben a cselekményt ismételtelen másképpen írja le: *„1941. április 13-án néhai testvéremet,*

Borivojt, apámmal és testvéreimmel együtt a katonai laktanyában tartották fogva. Itt Fekete Károly volt a parancsnok, aki kiadta a parancsot, hogy apámat és testvéreimet öljék meg. Őket átadta Nagy Perge Illésnek és Kalmár Péter „Zsibajnak”, akik végrehajtották a gyilkosságot, majd kirabolták őket. Testvéremtől, Borivojtól elvették a készpénzét és a betétkönyvét.”⁴⁰ Mint láthatjuk, itt a feljelentés tartalma újra megváltozott, és a gyilkossággal már két személyt, Nagy Perge Illést és Kalmár Pétert vádolja. Mindenesetre érdekes, hogy a tanú ugyanazon a napon tett feljelentéseiben három különféle módon írja le családja meggyilkolását.

Annak ellenére, hogy a feljelentésekben tanúként Mitar Milić és Miluska Panić van feltüntetve, az egyik feljelentéshez csatolt, az esetről készült jegyzőkövet Csepela József zentai polgár tanúvallomása alapján rögzítették. A tanú 1945. augusztus 4-én kilenc órakor a zentai háborús bűnöket vizsgáló bizottság irodájában elmondta, hogy 1941-ben a bejövő magyar hadsereget kellett fuvaroznia, és amikor a szerb pravoszláv temetőhöz értek, a felfegyverkezett Fekete Károly megállította őket, és kérte a kocsin tartózkodó tisztet, hogy menjen vele a temetőbe. Hamarosan két disznóval tértek vissza, amelyből az egyiket Csepela kocsijára rakták. A tanú elmondta, hogy később látta, amint Fekete Károly és fia Branko Kajčić házából háztartási eszközöket, fát és egyebet vitt el. Csepela szerint Fekete volt Kajčić házának fő kifosztója, és az ellopott dolgokat saját otthonába vitte.

Később azt is látta, hogy a pravoszláv temetőben fekvő holttestekről Fekete leszedte a cipőket. A tanú elmondása szerint a magyar rendőrök azt mondták, hogy azért ölték meg az áldozatokat, mert Branko Kajčić sírásó nem akarta átadni a temető kulcsait. Egy hónap múlva, egy hétfői napon a tanú látta, amint ifj. Fekete Károly a piacon árult egy ünneplő fekete öltönyt és a rablásból származó más dolgokat.⁴¹ Csepela vallomásában nem szerepel sem Nagy Perge Illés, sem pedig Kalmár Péter neve.

Érdemes megemlítenünk, hogy Fekete Károly – valószínűleg tudatában annak, hogy felelősségre vonásra kerülhet – az impériumváltás előtt távozott a magyar hadsereggel az utolsó információ szerint Budapestre. Erre találunk bejegyzéseket a háborús bűnöket vizsgáló helyi,⁴² illetve járási bizottság irataiban is.⁴³ Fekete Károlyt a későbbiek során a partizánhatalom háborús bűnössé nyilvánította.⁴⁴ További sorsa ismeretlen számunkra.

Nagy Perge Illést már az egész eljárást megelőzően, 1944. november 9-én, ítélet nélkül kivégezték. Felmerül a kérdés, hogy valóban elkövette-e a bűncselekményt, vagy likvidálását a partizánhatalom utólag egy feljelentéssel próbálta igazolni. Ezt alátámaszthatja, hogy a jegyzőkönyvben az eset részleteit ismertető tanú egyáltalán nem említi a nevét. Ugyanez figyelhető meg Kalmár Péter esetében is, akit a feljelentés harmadik személyként említ, neve mégis hiányzik a jegyzőkönyvekből. Az ő további sorsa ismeretlen.

A zentai háborús bűnöket vizsgáló bizottság „áldozatok és károsultak” iratanyagában fent nevezett négy áldozat neve valóban megtalálható, mint akik gyilkosság áldozatai lettek, de magáról a bűntettéről semmiféle leírás nincs az iratban.⁴⁵ Nevük megtalálható a zentai halotti anyakönyvek között is.⁴⁶ Mind a négy személynél a haláleset okánál elvérzés, lőtt seb van feltüntetve, illetve megjegyzésként: *„Bejegyezve a zentai nemzetőrség parancsnoksága által 1941. április 16-án keltezett, szám nélküli átirattal áttett orvosi halott vizsgálati jkv. alapján.”*

Vukov Nestor munkájában szintén említi Branko, Bogdan, Borivoj és Milan Kajčić nevét, mint zentai áldozatokat, akiket megöltek. Több információ sajnos itt sem található az esettel kapcsolatban.⁴⁷ Meggyilkolásukat semmiképpen nem szeretnénk vitatni tanulmányunkban, de a felvett jegyzőkönyv alapján elképzelhetőnek tartjuk, hogy a gyilkosságot a magyar hadsereg katonái hajtották végre, Fekete pedig csupán a rablásokban és fosztogatásokban vett részt.

A feljelentésekhez csatolt jegyzőkönyvek közül időnként ellentmondásos eseteket is találhatunk. Borivolj Slavnić 1945. április 13-án három különböző feljelentést⁴⁸ tett, mindegyikben más-más személyeket gyanúsítva testvére, Čedomir Slavnić meggyilkolásával. Ráadásul két esetben másodlagos információkra hivatkozik, vagyis a férfi nem személyesen volt tanúja az eseményeknek, hanem másoktól szerzett róla értesüléseket. Az első – Benedek Mihály ’Herceg’ ellen tett – feljelentésben Slavnić azt állítja: *„Borivolj Todorov vendéglőjében egy társaság ült, akik közül Szabó János és Patuš János ismerősök voltak számomra. Ekkor hallottam, hogy elhangzik az elhunyt testvérem neve. Később megkérdeztem Szabó asztalostól, hogy ez mi volt, és ő azt válaszolta, hogy a feljelentett (értsd: Benedek Mihály ’Herceg’ – a szerző megj.) azt állította, ő ölte meg a testvéremet.”*⁴⁹

A partizánhatalom az esettel kapcsolatban két jegyzőkönyvben – az egyiket 1945. április 9-én, a másikat 1945. április 12-én – három tanúvallomást rögzített a feljelentés mellé. Szabó János jegyzőkönyvbe vett tanúvallomásában kicsit árnyaltabban fogalmaz az esetről: *„1944-ben, a pontos dátumra már nem emlékszem, Todorov vendéglőjében tartózkodtam, amikor Herceg Mihály (Benedek Mihály beceneve volt Herceg – a szerző megj.) belépett, és amikor meglátott, azonnal nekem szegezte a kérdést, hogy miért nem csatlakoztam a magyar harcosok szövetségéhez. Majd hozzátette: ‘Te is végezheted úgy, mint Čeda 1941-ben.’”*⁵⁰ Nos, nem kell jogi végzettség ahhoz, hogy megállapítsuk, a két állítás nem fedi egymást. Más dolog utalást tenni egy gyilkosságra, és más elismerni azt. A partizánhatalom a másik jegyzőkönyvben rögzítette az asztaltársaság másik tagjának, Patuš Jánosnak, illetve Borivolj Todorov, a vendéglő tulajdonosának vallomását. Patuš állítása szerint a kocsmában találkozott az erősen ittas Herceggel és Szabóval. Szabó azt mondta neki, hogy mondja meg Slavnić Čedomir testvérének, hogy ilyen emberek, mint Herceg intézték el a testvérét. Todorov csupán azt tudta megerősíteni, hogy nála egyszer Herceg, Patuš

és Szabó egy asztalnál ültek és beszélgettek. Hogy mennyit lehet komolyan venni három minden bizonnyal erősen ittas és handabandázó személy eszmecseréjéből, hencegéséből, azt döntse el az olvasó.

Slavnić második feljelentésében azt állította, hogy Kiss Béla Ilija Abdžić előtt kijelentette, hogy „*én intéztem Čedát és az ő ügyét*”. A feljelentő olvasatában ez annyit jelent, hogy ő jelentette fel testvérét a magyar katonáknál. A feljelentéshez csatolt jegyzőkönyvben 1945. június 15-én Ilija Abdžić megerősítette, hogy valóban hallotta Kisstől a fent említett esetet.⁵¹

A harmadik feljelentésben Borivolj Slavnić azt állította, hogy neki Németh János lakásán Kőrösi Péter kijelentette: „*A testvérednek, Čedonak elintéztem az ügyét.*” A feljelentésben Slavnić kifejtette, hogy értelmezése szerint – és emiatt vádolja gyilkossággal Kőrösit – nevezett feljelentette a testvérét, akit emiatt megöltek. A partizánhatalom 1945. június 14-én, a feljelentéshez csatolt jegyzőkönyvben rögzítette Németh János és Ilija Abdžić vallomását.⁵² Németh szerint egyszer meglátogatta őt Borivolj Slavnić egy kis beszélgetésre. Időközben megjelent erősen ittas állapotban Kőrösi Péter, aki, amikor meglátta Slavnićot, azt mondta: „*tudom, ki intézte el a testvéredet*”. Németh szerint a gyilkos neve nem hangzott el a beszélgetés közben. Abdžić vallomása szerint az esetről ő is jelen volt és a történetekre pontosan úgy emlékezett, mint Németh. Tehát tulajdonképpen a Kőrösi Péter ellen tett feljelentést, ami nevezettet gyilkossággal vádolja, a jegyzőkönyvbe vett tanúvallomások cáfolják. A fentihez hasonló esetek világítanak rá, hogy a partizániratokat csakis szigorú forráskritikával szabad felhasználni. Az esettel kapcsolatban fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy Čedomir Slavnićot a bevonulást követő napokban a magyar katonák lelőtték. 1941. április 17-én a neve bekerült a zentai halotti anyakönyvbe, melyben a halál okaként elvérzés, lőtt seb van feltüntetve. Megjegyzésként a következő szöveg olvasható: „*Bejegyezve a zentai nemzetőrség parancsnoksága által 1941. április 16-án keltezett, szám nélküli átirattal áttett orvosi halott vizsgálati jkv. alapján.*”⁵³

ÖSSZEGZÉS

Átvizsgálva a Zentával kapcsolatos jegyzőkönyveket, pozitívként megállapíthatjuk, hogy a partizániratok ezen típusai sok esetben helyreteszik a feljelentések idején tapasztalható túlzásokat, az impériumváltást követő magyargyűlöletből és hirtelen bosszúvágyból adódó túlzásokat. A bejelentések az az időszak volt, amikor a szláv népesség jó néhány tagja érezte úgy, hogyha nem működik aktívan együtt az új hatalommal, akkor ebből a későbbiekben hátránya származhat. Kialakult egyfajta szolgálai hozzáállás is, miszerint: ha a szomszéd tett feljelentést, akkor nekem is kell, nehogy azt higgyék, gyenge vagyok. Mivel a feljelentések alapul szolgáltak

a Jugoszlávia elleni károk és a háborús jóvátétel megállapításához, illetve a tortúra jó lehetőségnek bizonyult a könnyű pénzszerzéshez, elképzelhető, hogy az iratokba szándékosan feltupírozott adatok kerültek.⁵⁴

A feljelentések egy része – mára bizonyítható módon – egyszerű koholmány. Éppen ezért a legkevésbé hiteles dokumentumoknak tekinthetők a partizániratok közül. Felhasználásuk csak nagyon alapos forráskritikával lehetséges. Első lépésként – mint ahogyan ezt jelen tanulmányunkban tettük – mindenképpen szükséges ezen iratokat a később hozzájuk csatolt jegyzőkönyvekkel összehasonlítani.

Természetesen a jegyzőkönyvek is közölnek túlzásokat, de Zentán kevésbé van jelen a jegyzőkönyvek készítésénél a tanúkra gyakorolt presszió, a fenyegetés, mint más helységekben.⁵⁵ Fontos megjegyeznünk, hogy a jegyzőkönyvek készítésének idején már megszűnni látszik az a kényszer, hogy a korábban bírósági ítélet nélkül likvidáltakra mindenképpen kell utólag kreálni bűnöket. Erre példa a martonosi háborús bűnöket vizsgáló helyi bizottság levélváltása a zentai háborús bűnöket vizsgáló bizottsággal. A martonosi szerv tájékoztatja a Zentai Községi Statisztikai Tanácsot, hogy nincs minden kivégzetről (az iratban itt is „L” betűvel jelölik az úgynevezett *Likvidirani* személyeket) feljelentés a birtokukban; ezeket a személyeket valószínűleg az OZNA-nál jelentették fel.⁵⁶ Igazán érdekes a válasz, ami röviden annyi, hogy a kivégzetteket úgyis háborús bűnösnek nyilvánították, és ha nincs ellenük feljelentés, akkor azzal nem kell foglalkozni, mert az ügyük ezzel lezárult.⁵⁷ Az irat gyakorlatilag elismeri, hogy a kivégzettek egy része ellen nincs is feljelentés.

Mindemellett túlzás lenne azt állítani, hogy a jegyzőkönyvek hiteles dokumentumok. Magukon hordozzák a partizániratok pontatlanságát, időnként túlzásait, illetve a személyeskedést. A kutatásban való felhasználásukat ezért komoly forráskritikának kell megelőznie.

JEGYZETEK

- 1 Molnár Tibor: *A zentai Városparancsnokság válogatott iratai 1944–1945. Odabrani spisi Komande grada Senta 1944–1945.* Szeged–Zenta, 2011. 5. (a továbbiakban: Molnár 2011.)
- 2 Szloboda János: *Zentán történt '44-ben.* Pomáz, 2005. 23. (a továbbiakban: Szloboda 2005.)
- 3 Bővebben lásd: Szloboda 2005. 126., 168–169., 172–173., 181., 195.
- 4 Petar Relić-Čedo (Krčedin, Sremski Karlovci, 1913 – 1990) Politikai munkás, a Stara Pazova-i járás felkelésének egyik irányítója. A háború után a Jugoszláv Kommunista Párt Vajdasági Tartományi Bizottságának elnöke, Vajdaság Autonóm Tartomány Legfelsőbb Bíróságának elnöke, tagja és alelnöke a Vajdaság Autonóm Tartomány Végrehajtó Tanácsának, államminiszter, Néphős. A későbbi kommunista érában kiadott hivatalos életrajzokban sehol sem említik, mint a büntetőszázad parancsnokát.
- 5 Molnár 2011. 13.
- 6 Szloboda 2005. 67., 77–80.
- 7 Vajdasági Levéltár (a továbbiakban: VL.) F. 183. Kut.: 80. 1944–46. Strogo poverljivo. 1946: 1–16. Broj: 3.
- 8 VL F. 183. Kut.: 385. Prijave Senta 1–400. Broj: 1.
- 9 VL F. 183. Kut.: 385–389. Prijave Senta.
- 10 Forró Lajos: *Partizánmegtorlások utólagos igazolása Zentán a gyilkosságokat követő feljelentésekben.* In: Délvidéki Szemle, X. évf. (2023) 2. sz. 114–130.
- 11 Forró Lajos – Molnár Tibor: *Tragikus emberi sorsok 1944-ből a partizániratok tükrében. Magyarkanizsa község.* Szeged–Zenta, 2013. (a továbbiakban: Forró–Molnár 2013.) 42–43.
- 12 VL F. 183. Kut.: 99–192. Anketne komisije, dokumentacija o ratnim zločinima. Inv. predmeta.
- 13 VL F. 183. Kut.: 100. Broj: 626.
- 14 VL F. 183. Kut.: 543. Zločini i zločinci. Mesta: Sajan-Srem. Mitrovica. Mesto: Senta. Spisak pobeglih zločinaca. Brojevi: 15., 16.
- 15 Vajdasági Múzeum Arh. br. K-257/945. Mészáros Lajos büntetőügye
- 16 VL F. 183. Kut. 100. Broj: 636.
- 17 Bővebben lásd: Dobos János: *Senčanske žrtve fašizma 1941–1945.* Zenta, 1966.; Vukov, Nestor G.: *Žrtva fašizma sa teritorije opštine Kanjiža 1941–1945.* Kézirat a zentai Történelmi Levéltárban, 1975.
- 18 VL F. 183. Kut.: 100. Brojevi: 640, 641, 642.
- 19 VL F. 183. Kut.: 100. Broj: 640.
- 20 VL F. 183. Kut.: 100. Broj: 641.
- 21 VL F. 183. Kut.: 100. Broj: 642.
- 22 Pejin Attila: *A zentai zsidóság története.* Zenta, 2003. 233–234. (a továbbiakban Pejin 2003.)
- 23 Pejin 2003. 242–243.
- 24 VL F. 183. Kut.: 107. Broj: 5058.
- 25 Veszprémy László Bernát: *Népirtás és mozgástér – A magyar közigazgatás felelőssége az 1944-es deportálásokban és a nyilasterrorban.* Archiv Net. 18. évfolyam (2018) 1–2. szám https://www.archivnet.hu/nepirtas-es-mozgaster-a-magyar-kozigazgatas-felelossege-az-1944-es-deportalasokban-es-a-_ftn71 (Letöltés ideje: 2024. november 1.)
- 26 VL F. 183. Kut.: 543. Zločini i zločinci. Mesta: Sajan-Srem. Mitrovica. Mesto: Senta. Spisak pobeglih zločinaca. Redni broj: 24.
- 27 VL F. 183. Kut.: 578. Broj: 6835.
- 28 VL F. 183. Kut.: 385. Prijave Senta 1–400. Broj: 21.
- 29 VL F. 183. Kut.: 385. Prijave Senta 1–400. Broj: 22.

- 30 VL F. 183. Kut.: 385. Prijave Senta 1-400. Broj: 21.
- 31 Uo.
- 32 Uo.
- 33 VL F. 183. Kut.: 6908. Odluke. Broj: 6908.
- 34 VL F. 183. Kut.: 385. Prijave Senta 1-400. Broj: 368.
- 35 Uo.
- 36 Uo.
- 37 VL F. 183. Kut.: 386. Prijave Senta 401-1000. Brojevi: 819, 820, 822, 823, 825, 827, 828, 829.
- 38 VL F. 183. Kut.: 386. Prijave Senta 401-1000. Broj: 819.
- 39 VL F. 183. Kut.: 386. Prijave Senta 401-1000. Broj: 822.
- 40 VL F. 183. Kut.: 386. Prijave Senta 401-1000. Broj: 823.
- 41 VL F. 183. Kut.: 386. Prijave Senta 401-1000. Broj: 822. A feljelentéshez csatolt jegyzőkönyv. Broj: ?/1945
- 42 VL F. 183. Kut.: 543. Zločini i zločinci. Mesta: Sajan-Srem. Mitrovica. Mesto: Senta. Spisak pobeglih zločinaca.
- 43 VL F. 183. Kut.: 538. Zločini i zločinci srezovi: R-Š. Srez Senta, Broj: 12. Spisak domaćih ratnih krivaca koji su izbegli u inostranstvo.
- 44 VL F. 183. Kut.: 578. Broj: 6851.
- 45 VL F. 183. Kut.: 557. Žrtve i oštećenici Senta. Grupa: I. Redni brojevi: 118, 119, 120, 121.
- 46 Anyakönyvi Hivatal, Zenta. Halotti anyakönyv 162/1941., 163/1941., 164/1941., 165/1941. folyószámok.
- 47 Nestor, Vukov: Senčanske žrtve fašizma 1941-1945. Senta, 1966. 10.
- 48 VL F. 183. Kut.: 387. Prijave Senta 1001-1800. Brojevi: 1768., 1769., 1770.
- 49 VL F. 183. Kut.: 387. Prijave Senta 1001-1800. Broj: 1768.
- 50 Uo.
- 51 VL F. 183. Kut.: 387. Prijave Senta 1001-1800. Broj: 1769.
- 52 VL F. 183. Kut.: 387. Prijave Senta 1001-1800. Broj: 1770.
- 53 Zentai állami halotti anyakönyv.
- 54 Forró Lajos: *Az 1944/45-ös partizánmegtorlás Magyaránizsán és környékén, a levéltári iratok tükrében*. Doktori dolgozat. 2016. 37–38.
- 55 A martonosi esettel kapcsolatban lásd Forró–Molnár 2013. 51–52.
- 56 VL F. 183. Kut.: 505. Veće Statističara za srez Subotica. Mesno povereništvo Martonoš. Broj: 13.
- 57 VL F. 183. Kut.: 505. Veće Statističara za srez Subotica. Mesno povereništvo Martonoš. Broj: 17.